

De Eraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 23 Juni 1891 (Staatsblad No. 124.)

Zondag 21 April 1907. No. 1529.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijlagen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van het blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE; Bureau: Wormerstraat 90, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Dinsdag vóór namiddag te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangegoten door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz.
Advertenties: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elk regel meer f —.20. Aanvragen en vermelding van lievelingen f —.12 per regel.

Pro tiege.

XV.

Geloof zij de Heere God,
die God Israels, die alleen won-
deren doet.

Psalm 72: 18.

Eerst als ge u ernstig indekent in de pijn-
lijke worsteling, waarin de door zonde
verzwakte mensch zich met de door vloek
versterkte natuur gewikkeld zag, kunt ge de
beteekenis van het wonder verstaan. Zonder
het wonder maakt de Natuur al spoedig den
indruk van machtiger, meerder te zijn en
hooger te staan dan de geest; iets wat van
zelf leidde tot angstige, afgodische Natuur-
aanbidding. Opgemerkt schoof in de schat-
ting van den beveden mensch de Natuur
in de plaats die alleen aan den levenden
God toekwam, en hierbij was het geheel
overschillig, of de vreeze in het hart sloeg
door wat men van die Natuur zelve leed,
of wel dat men er de werking van kwade
geesten achter zocht. Wat angst inboezemde
was niet de Natuur in rust, maar de Natuur
als ze in actie geraakte; en in beginsel
maakte het hierbij niet het minste verschil,
of die actie uit de Natuur zelve opkwam,
of door boose geesten in haar gewrocht werd.
De angstige vraag bleef één: „Hoe aan de
overmacht van de Natuur als ze in werking
geraakt, te ontkomen? Beeld was hier de
grote zee. Prachtig om van het strand te
begluren of in brooze hulk te bevaren,
zoolang haar wateren in ruste zijn, maar
om den hulpeloozen mensch met dood en ver-
derf te bedreigen, als haar golven bergen-
hoog worden opgestuwd, en neerdreunen op
het strand. De stille Natuur verkwikte,
sprak toe en deed weldadig aan, maar de
Natuur in actie, als de elementen in be-
roering geraakten, verwekte schrik en ont-
zetting. Tegen die bange verschrikking vond
de verzwakte mensch geen hulp in zichzelf;
het scheen of zijn God, gelijk hij, voor die
Natuur onderdeed. Dit leidde van de aan-
bidding van zijn God tot aanbidding van
de Natuur in haar macht en ontzetting, of
animistisch tot vreeze voor de geesten, die
met die Natuur boosaardig tooverden. En
die vreeze niet der Natuur of der boose
geesten, maar de vreeze Gods kon deswege
alleen standhouden of terugkeeren, als het
wonder tusschenbeide trad, en God voor
's menschen oog zijn overmacht over de
macht der Natuur in feiten toonde. — Alleen
in dit licht komt en de onmisbaarheid en de
hooge betekenis van het wonder uit. Buiten
dit verband met zonde en vloek is het
wonder niet te verstaan. En veilig mag
gezegd, dat het weigeren, om aan het
wonder te gelooven, steeds daarin zijn grond
had, dat men deze hoogheilige betekenis
van het wonder niet doorzag of niet wilde.

De door zonde ontheilige mensch stond
tegenover de Natuurmacht verzwakt over,
en dat wel beide naar het lichaam en naar
de ziel. Niet, alsof zijn fysieke kracht zoo
plotseling afnam, maar allengs en van liever-
lede was dit metterdaad wel het geval. Ziet
maar aan zijn levensduur. Eerst een levens-
duur van eeuwen, tot van bijna tien eeuwen
toe, maar die levensduur is al daleid en
kleinend, tot ze reeds in de dagen der
Patriarchen bijna met onzen korten levens-
duur gelijk komt, en het bij Mozes in zijn
lied reeds op 70 en 80 jaren is neergelaten.
Krankheid onder allerlei vorm sloop in. In
de opvolgende reeks der geslachten onder-
mijnde erfelijke krankheid en ook gif van aller-
lei aard den weerstand, dien het leven kon bie-
den. En bij tal van volken vindt ge dan
ook de herinnering van een veel sterker,
veel machtiger voorgelacht, van Nimrods
en Herculesen, van reusen en Eoaks-kinderen,
waarvan almeer de nakomelingen slechts het
outaarde en ingesonken nageslacht vormden.
En nog ernstiger natuur droeg de verzwak-
king naar de ziel. In steef van allen saam
nich op de Natuur te werpen, werpt de ééne
mensch zich op den andere. Kanaanaat Abel
dood, Moordzucht gaat woekeren onder de
menschenkinderen. De conscientie is be-
vlekt, en de bevelde conscientie dooft den
moed. Het hoog gevoel, het fier bewustzijn,
van als mensch hoog boven de Natuur te
staan, zinkt in. Vreeze vervangt den moed.
Angst doet de innerlijke veerkracht der ziel
minderen. Wie door angst gefolterd wordt,
boet zijn geestkracht in. En zoo was het
volkomen natuurlijk, dat de mensch gaande-
weg zich steeds zwakker, steeds onmachtiger
gevoelde tegenover de alle leven beheer-
schende en alle leven bedreigende Natuur.

En die verzwakte mensch stond nu tegen-
over een natuur, die in macht gesterkt was.
Uiterst moeilijk is het, om zich van den
vloek, die over de aarde kwam, een juist
denkbeeld te vormen. Het best nog gelukt

u dit misschien, als ge u de Natuur denkt
als door den vloek krankzinnig geworden.
Het is bekend hoe krankzinnigheid soms tot
zelfs de fysieke macht van den ongeluk-
kige op wonderse wijze verhoogt. Om één
krankzinnige meester te worden, waren soms
drie sterke mannen niet genoeg. Bij den
dronkaard doet zich soms tendele 'trefde
voor. Bij oproer of vechtpartij is het
niet ongewoon, dat het woeste volk zich
vooral bedrinkt, om roekeloozer, om moe-
diger te kunnen toetasten, en ook het overman-
nen van een dronken woesteling vergt soms
huten gemeene inspanning. Doch bij den krank-
zinnige is die krachtverhoging soms nog veel
sterker. Niet als regel gelukkig, maar dan
toch verre van zeldzaam, leent de woede der
krankzinnigheid aan haar slachtoffer een
spierkracht, die de gewone maat van men-
schelijke kracht zeer verre te boven gaat.
Er grijpt bij zulken krankzinnigen woestel-
ling een geheele omzetting in zijn natuur
plaats. Als een geheel vergiftigd wezen
treedt hij voor u. Diezelfde persoon, die
eerst kalm en rustig was, en met teederheid
voor de zijnen bezield, valt plotseling vrouw
en kinderen, valt vader en moeder aan, wil ze
geweld aandoen en ze doodden. Geheel zijn
stemming, geheel zijn levensinstelling, geheel de
uitdrukking van zijn wezen is anders ge-
worden. Als een vernielende kracht treedt
hij tegenover heel zijn omgeving op, en wie
hem aangrijpt of temmen wil, ondergaat de
woede van zijn wonderbaar verhoogde
kracht.

In zulk een beeld nu vertoont zich de
Natuur, nadat de vloek in haar was gevangen.
Evenals bij een krankzinnige, heeft ze
tijden van kalmte en rust, maar daarop
volgen de tijden van wildheid en woede, dat
de elementen opstuiven en vernieling van
allen kant dreigt. Dan schokt de aarde, de
orkanen beginnen te loeien, de stormwind
duist de wateren op, de rivieren treden
buiten haar bedding, en het schijnt of alles ten
onder gaat. En evenals bij den krankzinnige,
is ook bij de Natuur door den vloek heel het
wezen veranderd. Giftig werd wat eertijds
heilzaam werkte. De plant vertoont doornen
en distelen. In de dieren vaart wildheid en
verscheuring. Krankheid en pestilentie gaat
uit. Geheel het wezen der Natuur vormt één
saamhangend organisch geheel, en in het
wezen zelf van dat geheel is het verderf
geslopes, in al haar rijken, in al haar sferen.
Verwoesting doordringt haar tot in haar
merg, en van uit dat merg spreidt zich 't gif
van de vernieling door al haar leden. En
metterdaad als een krankzinnige treedt ze
tegenover den mensch op. En waar diezelfde
Natuur in het paradijs den eersten mensch met
aanzinnige liefde omarmde, schijnt 't wel of ze,
aangegrepen door den vloek, zich juist op den
mensch haart vroegerse liefde werpt, om hem
te plagen, te kwelen, hem geweld aan te doen
en hem te vernielen; en ze is zooveel ster-
ker, zooveel machtiger geworden. Uit het
plantenrijk met gif en doornen, uit het die-
renrijk met klauw en muil, uit de sferen
met oaweder en stormwind, uit de diepte
met vuurspuwing en aardbeving, mankt ze
zich tegen hem op. Als één woedende
kolossus doet ze zich voor, die met alle
krachten den mensch wil neerwerpen. In die
woede is haar kracht vermenigvuldigd. Het
is of ze loeit en brult om den mensch angst
aan te jagen. En door dien angst, die ontzet-
ting overmaand, krimpde de verzwakte mensch
in, kruipde weg en trekt zich als de slak
in zijn schulp terug, bevend en sidderend
van vreeze.

Vreeze is de religie geworden. Ons hin-
dert dat woord vreeze, als men wil dat we
er ons teeder en innig gevoel van liefde
voor onzen God in zinnen uitdrukken. Ouder
is de religie die ons een Geest instort, „niet
wederom tot vreeze“, maar een aandoening
wekt die ons fluisteren doet, fluisteren in heilige
aanbidding: *Abba lieve Vader!* Maar zie
het in de boeken des Ouden Verbonds, zie
bij de patriarchen en bij Mozes, bij den
psalmist en profet, en immers het is
altoids de vreeze Gods die op den voorgoed
treedt; de vreeze is en blijft de eerste, de
in den voorgoed tredende vorm, waarin de
Godsvrucht zich uit. Zelfs nog in het laatste
boek der profeten, bij Maleachi, vraagt de
Heere: „Ben ik een Heere, waar is mijn
vreeze?“ En dit kon niet anders. Wij, in ons
tegenwoordig leven, kunnen ons geen denkbeeld
meer vormen van den angst en de vreeze,
waarin de mensch na den val te midden van de
door vloek vergiftigde Natuur verkeerd heeft.
Afhankelijkheid is veel te zwak een woord,
om het angstig besef weer te geven, waaraan
het toenmalig geslacht tegenover de Natuur
in haar ongebonden, door niets beteugel-
de kracht, ten prooi was. Het was bang-
heid, het was angst, het was doodangst,
het was ontzetting, het was vreeze, vreeze
in den volken zin des woords, die den geest

des menschen bevangen hield. Wie nu te
midden van dien angst verwilderde en van
zijn God afviel, begon als vanzelf in die
overmachtige natuur het hoogste, het alles-
beheerschende te zien, en zoo kwam uit die
vreeze de Natuurdienst op, of de dienst van
de boose geesten, die men achtte dat die na-
tuur misbruikten, om den mensch met vernie-
ling te bedreigen. En omgekeerd, waar het
geloof stand hield, en men niet losliet de
overtuiging, dat toch onze God nog machtiger
was dan de Natuur, en dat ze Hem als instrum-
ent diende, daar bracht de mensch zijn vreeze
op zijn God over, en werd de vreeze Gods
het wezen zelf der religie. Een woord, een
uitdrukking, die wij nog wel bijhouden en
bezigen kunnen, maar die bij ons toch
geheel in betekenisse gewijzigd is. Het
woord *godsvruchtig*, het woord *godsvrucht*
wil nog zeggen iemand die God vrees; denk
maar aan het Duitse woord *Furcht*
voor vreeze; godsvrucht is altoos letterlijk
nog altoos *vrees Gods*. Maar voor ons is
daaruit het denkbeeld van angst en bang-
heid, van ontzetting geheel verdwenen. God
en niet den mensch te vreesen, is voor ons
de tegenstelling geworden, en het houdt nu
niet anders in, dan stillen eerbied voor onzen
God, en zijn heilige ordonnantien, om als zijn
creatuur ons aan Hem te onderwerpen.

Maar hier nu juist trad de behoefte aan
het wonder in.
Ze kwam op uit de tegenstelling tusschen
den zwakken mensch, en de wild geworden,
en daardoor in sterkte en vernietigende macht
toegenomen Natuur. God zag men niet. Hij
was de Onzienlijke. Maar altoos had men
de ontzettende Natuur om zich, voor zich,
achter zich, en over zich. De indruk dien de
Natuur maakte, was daarom zoo overweldi-
gend, en verpletterde in den mensch den
levensmoed. Wie kon die Natuur aan? Wie
kon tegen haar op? Wie kon haar overwel-
digen en beheerschen? O, Het is zoo, men
geloofde nog. De Schepper des hemels en
der aarde moest machtiger zijn, en soms was
er, in den weg der gewone middelen, uit Hem
een beschikking ter uitredding. Maar toch de
vraag: Is God, onze God, werkelijk ook
die Natuur te sterk, over die natuur heer en
meester, drong zich onweersstaand telkens
weer op. En als men dan smeekte en bad,
zich pijngde en offerde, en de Natuur over-
mesterde toch, dan zonk ten slotte het
geloof in. Neen, niet God, de Natuur was de
oppermachtige. En dat bang, van alle ge-
loof afvoerdend besef, kon alleen door het
wonder gebroken worden. Als God wonder-
heden en teekenen deed, die zijn oppermacht
over de natuur voor aller oog deden schitteren,
dan ja, maar ook dan eerst, ging de
vreeze voor de Natuur onder, en werd God
ten toevoelste en een rotssteen, een hoog ver-
trek voor de zijnen. De Openbaring, door
inspraak, door toespraak ging daarbij vooraf.
De vreeze der Natuur, die aan Gods opper-
macht deed twifelen, moest ten slotte zelf twi-
fel doen rijzen, of God wel bestond. Men zag
den Onzienlijke niet. Was Hij er? Waar Hem
te ontdekken? Hoe Hem te vinden? En
hierin nu kwam de Openbaring te hulp. Reeds
aanstonds in het paradijs. God toont zich
niet, neen, Hij openbaart zich. Hij spreekt
in de ziel en tot den mensch. Straks geeft Hij
beloften, en die beloften worden vervuld. Hij
kondigt het oordeel in den zondvloed aan en
de zondvloed komt. Hij verkeert met de
patriarchen als een man met zijn vriend.
In den kring, waarin de Openbaring zich
geleiden doet, houdt het geloof aan Gods
bestaan dan ook stand. Maar deze kring was
klein. Het zijn er zeer weinigen, die aldus
begesigend worden. Ouder de volken neemt
het geloof aan God af. Schier allen vervallen
in Natuurdienst of in geestesaanbidding. En
nu moet het volk geroepen, het volk geform-
eerd worden, waarin het geloof aan God
grondslag van heel het volksbestaan zal
worden. Daartoe gaan de nakomelingen der
patriarchen in de smeltkroes van Egypte.
En als ze daarin tot één volk saamgesmeed,
geroepen worden om nu uit Egypte uit te
gaan en Kanaan binnen te trekken, en alzoo
het volk des Heeren worden zullen, treedt
in grootsche afmetingen, treedt op overwel-
digende wijze juist hier het wonder op, en
zal dat wonder alle eeuwen door voor Israël,
in aller heugenis, het fundament van zijn
geloof en zijn hope blijven.

Eerst komen de wonderen voor Farao's
oog in zijn paleis; dan de wonderen der oer-
deelen over hem en zijn volk; en eindelijk
het machtige wonder, als Israël droogvoet
door de Rode Zee trekt. Machtstooten is
hier het kennelijk doel. Machtstooten om
Egypte en zijn Faraoenen ontzag in te boe-
zemen, en machtsbetoon om Israël uit te
redden, en het te binden in het geloof aan
der vaderen God. Ook hier gaat de Open-
baring vooraf, de openbaring aan Mozes.
Diep en krachtig moet op Mozes de indruk

van Gods heilig bestaan worden ingedrukt.
En nu komt de concurrentie met de wijzen
van Egypte. Let ook hierop. Er is geen
twijfel aan, of aan de oudheid was een ken-
nis, een instinctieve kennis van de Natuur
overgeleverd, en waren geheimenissen bekend,
die destijds aan den mensch nog sekere macht
over de Natuur lieten. Lichtzinnige spotterij
kan dat alles wel als verdichtsel en inbeeld-
ding verklaren. Maar de Schrift leert het ons
anders. De wijzen in Egypte, zoo meldt ze
ons, deden metterdaad dingen, die wij hun
niet zouden kunnen naadoen, en die hun ver-
klaring alleen kunnen vinden in zekere my-
sterieuze, instinctieve kennis van de macht over
de Natuur, die aldaar te loer glog. Maar even
grif als we dit erkennen, even vast staat het,
dat hieronder allengs allerlei bedrog en mis-
leiding was ingeslopen, en dat de wijzen van
Egypte als getooverd voorstelden, wat feite-
lijk niet anders was dan het product van
traditionele natuurkennis. En mocht al een
tijd lang deze geheimzinnige kennis goede
diensten hebben gedaan, en de priesters en
wijzen van Egypte daardoor het volk der
Pharaonen tot een hooger trap van cultuur
hebben opgeheven, nu had dit afgedaan, en
daarom treedt Mozes en treedt Aäron nu
tegenover hen op, om een heel andere macht,
namelijk de wondermacht Gods, tegen-
over hen te stellen, en wel in een vorm, die
ons wel vreemd aandoet, maar die juist aldus
zich vertoonen moest, om de Egyptische
mysterien in hun ijdelheid ten toon te
stellen. Deze eerste wondercycclus gaat in to-
gen het mysterie dat in Egypte nog nabloede.

Doch dan wordt het ernstiger en komen
de wonderen des oordeels. Middellijke won-
der, als men zoo wil, omdat het meest natuur-
krachten zijn, die worden aangewend, om
het oordeel Gods aan Farao's trots te voltrek-
ken. De Nijl was der Egyptenaren roem en
afgod. En nu wordt die Nijl zelf instrument
des Heeren om Egypte's trots neer te slaan.
En voort treden de plagen in, die uit de
woestijn opkomen, en alle uit verhoogde
natuurwerking te verklaren zijn; maar s60
verhoogd, en zoo aangewend, dat zelfs de
Egyptenaar er een hooger macht in giet,
eloch om, als de eerste angst voorbij is, tel-
kens weer in zijn ongelof terug te zinken.
Tot het aan de eerstgeborenen komt en
straks Israël door de Rode Zee trekt, en
nu al 't volk de mogendheid des Heeren
over alle natuurmacht ziet, en Mirjam met
haar reien in jubel uitbraut, en Mozes het
uitroep: „O Heere, wie is als Gij onder de
goden? Wie is als Gij, verheerlijkt in heil-
igheid, vreeslijk in lefsangen, doende won-
deren?“. Men moet het keurige werk van
Dr. Wright, een door en door kundig ge-
loof, hierover lezen, om al de beteekenis
van dat machtige wonder te verstaan. Hij
is de schrijver van: *De hyperide in Amerika*
en haar beteekenis voor het menscheijk
leven; van: *De ijvelden in Groenland*
en de noord Atlantische Zee; van: *Asiatisch
Rusland* enz., werken die om hun weten-
schappelijke karakter door ieder op prijs wor-
den gesteld. Thans gaf hij uit zijn werk: *„Wet-
enschappelijke bevestiging van de geschiedenis
van het Oude Testament“* (Oberlin Ohio 1906).
Op blz. 83—115 hierin bespreekt hij als ge-
loof en paleontoloog den uittocht uit Egypte,
en doet er ons de beteekenis eerst recht
van gevoelen. En dan springt niets zoozeer
in het oog, als dat het dit majestueuse
wonder is, aan den aanvang van Israël's
historie geplaatst, dat eens en voor altoos
de oppermacht van Jehovah over de Natuur
en haar macht ten grondslag van heel
Israël's religie heeft gelegd. Hierop komt
de godsvrucht in Israël altoos weer terug.
Aan dit feit ontleent ze altoos weer kracht.
Jehovah, een God die wonderen doet, is de
roep die hun lutocht in Kanaän vooruit-
gaat. De angst voor die macht van Israël's
God, was op alle inwoners in Kanaän ge-
valen. Het is deze wondermacht des Heeren die
deze volken ontzenuwde, en het is ook die
wondermacht en haar naverking op de
genoederen, waardoor Israël in Kanaän heeft
overmocht.

Het wonder heeft alsoo het geloof aan
den levenden God voor ons menscheijk ge-
slacht gered. Het wonder is in de geschie-
denis der religie niet bijkomstig. Het is geen
sloers der historie. Iets dat men zich ook
weg kan denken. Veeleer gaat het wonder
voorop, komt uit het wonder de herleving en
de bevestiging van het geloof, en is nog het
feit, dat wij na zooveel eeuwen in den
levenden God mogen en kunnen gelooven,
aan dat intreden van het wonder bij
Israël's aanvang, en in Israël's historie te
danken. En deze geheel eenige beteekenis
van het wonder nu pelt en doorgrondt ge
niet, of ge moet op de ordinantie Gods
aan den mensch, dat hij heel de Natuur en
heel de aarde aan zich onderwerpen moet,
teruggaan. Door de zonde en in den val,

viel die kroon der eere van 's menschen
hoofd af. Machteloos en hulpeloos tegen-
over de losgebroken woede der Natuur
staande, hield hij alleen deze vraag over:
of de God, dien hij aanbad, evenals hij,
voor die wilde natuurmacht bezweek, dan
wel of, waar hij bezweek, zijn God heer en
meester over die Natuur bleef, en hem tegen-
over die wilde natuurmacht kon dekken en
beschermen. En dit nu kon niet getoond
dan door het wonder. Het moest kennelijk
en openbaar worden, dat een macht nog
hooger dan die der Natuur, zich in de Natuur
openbare, er in werken, haar bezweren, en
aan hooger doel dienstbaar kon maken.
Openbaring, toespraak, inspraak in de ziel
was ongenoegzaam. Op macht kwam het
aan. Op betoon van macht, van overmacht en
van oppermacht over de ontzettende machten
der Natuur, waartegenover de verzwakte
mensch zich geplaatst vond. En dit juist
was het, wat het wonder, en met name het
wonder bij de geboorte van Israël, als volk, ons
aandacht. En daarom sloten onze Gerefor-
meerde vaders het Oud Verbond niet, om
alleen in het Nieuw Verbond zich geestelijk te
sterken. Neen, ze gingen op Israël en zijn
opkomst als volk terug, om in de geboorte
van Israël de machtige openbaring van het
wonder te eeren. Ze verstonden het, dat het
wonder, waarvoor in het Paradijs geen plaats
zou zijn geweest, niet kon uitblijven, maar
moest komen en dan ook gekomen is, toen
de paradijsdrade had uitgewerkt, en het
nieuwe geloofleven in Israël moest opge-
wekt, om eens door Israël alle volken
der aarde te zegenen.

„In uw licht zien wij het licht.“

Want bij U is de fontein des
levens; in uw licht zien wij het
licht. Psalm 36: 10.

De verdroogde bedding der rivier roept om
't water dat van de bergen afstroomt. De ver-
dorste akker roept om den regen van boven.
En zoo ook, als de nacht ten einde spoedt,
roep heel 't aardrijk, roept al wat leven heeft
om licht.

Niets kan op zich zelf bestaan, noch zich zelf
gevoegaan weren, het heeft alles een leegte in
zich, het voelt een gemis, het heeft behoefte,
van dorst en van honger wordt 't verteerd.
Juist hierdoor is in Gods schepping het een op
het ander aangelegd, het kan er niet buiten,
het is er van nature mee verbonden. Door de
leegte komt de vervulling, uit de leegte van den
dorst hooger genieten, uit de verdring van wat
hongerde, rijker levensvreugd. Het is wel zoo-
als Jesus het uitsprak: *Zalig zijn ze die dorsten*,
en zalig zijn ze die hongeren, want zij zullen
verzadigd worden. Als er eerst dorst is, en dan
de fontein haar wateren doet springen, dan
is er een hartversterkende verdring van
vreugd, die er zonder dien dorst nooit zou ge-
weest zijn. En zoo is het geestelijk ook. De
ziel die niet dorstte, gelijk het hart naar de
waterstroom, heeft de zaligheid van het door
haar God verzadigd worden nooit gekend.

Meer nog, alle bevrediging en verdring
voor wat onze tijdelijke behoeften aangait, is nog
slechts de zwakke, flauwe voorsmaak van wat
er aan hooger levensvreugd wordt ingedronken,
als het God den Heere liefst, de ziel innerlijk
den schat zijner goedertierenheid te ver-
vullen.

De psalmist roept 't dan ook uit: „Hoe dier-
baar is uw goedertierenheid, o, God, dies de
menschenkinderen onder de schaduw uwer vleu-
gelen toevlucht nemen. Ze worden dronken van
de vetheid uwer huisen, en Gij dreukt ze uit
de beek uwer wellusten.“
Dat is de eerst verarmde, beroefde, onle-
digde ziel, die allengs de toenadering gewaar
wordt van de overvloedige volheid des God-
delijken levens. En nu drinkt, treng hij teng,
uit den volken bier die haar wordt toegereikt, en
oer het indringen van die teugen een saliger
verkwikking geniet, dan ze ooit vroeger ge-
kend had.

Reeds de genieting van de gave Gods kan
zoo vreugdevol stemmen. Het water in de kruik,
op verren afstand van de fontein u toegebracht,
kan reeds zalige gewaarwordingen geven. Maar
toch is 't iets zoo heel anders, als de ziel
eindelijk nadere mag tot de fontein zelve, en
het water des levens ruischen hoort en spatten
en springen ziet. Dan wordt het een aanraking met
het Oneindige zelf, die de ziel hoog boven haar
vroegeren levensstand opheft. Dan is er een
vreugd, een zaligheid, een welgelukzaligheid,
die de wereld niet geven kan. En dan komt
vanzelf en ongedwongen de belijdenis over de
lippen: „Gij, Heere, drinkt mij uit de beek uwer
wellusten, want bij U, bij U alleen is de fontein
des levens.“

Maar Leven is niet genoeg. Leven is nog maar
het zijn. De plant leeft ook. En daarom, de
hugste genieting van 't leven komt eerst, als ook
de kennis, het bewustzijn, de wetenschap, het
inzicht opwaakt, om ons de volheid, de
schoonheid, den rijkdom, de heerlijkheid van
dat hooger en heiliger leven te vertolken en te
doen bewonderen. En dat komt eerst met het
Licht.

Ook in het middernachtelijk uur kunt ge aan
het strand van den Oceaan in de frische koelte
die van zijn golven u tegenademt, genieten. Maar

toch, volop geniet de den rijkdom van den Oceaan eerst, als het morgenrood aan de kinnen opgaat en de zon haar gouden lichtstralen met de deinende en kabbellende golven laat spelen.

Dan is er niet maar de Oceaan, maar de Oceaan glanzend in het Licht.

En zoo nu is het ook met wie toenaadert tot den Oceaan der Goddelijke goedertierenheid en zich wagt baden in haar deining. Reeds dat zich wagt voelen zinken in den stroom der Goddelijke genade, is onuitsprekelijk rijkte zielsgenieving. Maar toch, het volle genot komt ook hier eerst, als het Licht voor ons dien Oceaan van Gods liefde bestraalt, zóó dat we die liefde verstaan en ze tot op den bodem doorgluren en doorgronden kunnen.

Niet maar het Leven, maar het Licht bij het Leven. En ook dat licht komt alleen van Hem die ons 't leven toebrengt.

En daarom, "bij u is de Fontein des Levens," maar als in één adem er bij: "Alleen in uw Licht zien we het Licht".

In de zienlijke wereld spreekt ons een heerlijke symboliek toe. De zon roept van de Zonne der gerechtigheid. De donkerheid van den nacht klaagt van den nacht der zonde. En als in den morgenstond het licht de nevelen der duisternis weer terugdringt, ademt heel de natuur op en spreekt ons symbolisch van opklaring, van overstrooming van geestelijk licht en van bevrijding der ziel uit innerlijke beklendheid.

Het somber donker van den nacht drukt niet en benauwt, de zonnegans die in den morgen opgaat, doet opleven en bevrijdt u.

Ook de ziel kent 't niet anders. De bangste schrik is de "buitenste duisternis" die de verlorenen wacht. En die, buitenste duisternis" wordt hier reeds voorgoed in de donkerheid die over de overloste ziel hangt, haar omhult en verstikt. En of ge dan in die donkerheid uwer ziel al 't kunstlicht ontsteekt van de lampen uwer eigen verbeelding en van den lichter der wereldsche vreugde, het kan u niet innerlijk bevredigen, omdat uw zielsoog niet op dat kunstlicht, maar op het Licht, dat van den hemel opgaat, is aangelegd.

En dit licht nu komt in het natuurlijke leven van de ziele. Zelfs als de ziele is ondergegaan, en het rache maanlicht u beschijnt, is het nog altoos licht van de ziele, dat die maan u afkaast. O k de dwaalsterren schitteren voor uw oog alleen door het Licht van de ééne zon. En alleen de vaste sterren flonkeren u tegen met een eigen lichtgans van omhoog.

En zoo ook in het geestelijk leven straalt dit Licht u niet anders toe dan uit de Bron van alle licht in uw God. Wat in het Woord u toeklaart is eens clijnsel dat Licht Gods, dat u wordt toegelicht. Wat profeten of apostelen, wat vromen vrienden en van dat Licht in het hart door stralen, 't is al uit die ééne Bron, zij het ook door hen, u toekomen.

Maar de rijkste, de zaligste genieting komt dan eerst, als het Licht uit God u zelf, rechtstreeks, in de ziel straalt. Dan wandelt ge zelf in 't Licht. Dan omstraalt het u en verlicht heel uw innerlijk wezen. Dan drinkt ge 't licht uit de Bron van 't Licht zelf in. En dan komt de jubel der verzekering: "Bij U is de Fontein des levens, en in uw Licht, o mijn God, zie ik nu zelf het Licht".

Dit Licht, 't is voor den rechtvaardige letterlijk gesaad.

En dan, bij dit Goddelijk licht, doet er een wereld van geestelijke wonderheden voor uw schier bedwelmend zielsog op.

Dan tast ge niet meer in de duisternis, maar voelt, waar alle twijfel u ontzinkt, de volle, de waarachtige zekerheid zich onder uw ziel playen. Ge ziet 't dan voor oogen. De heerlijkheid is er. En ge staart in de diepte der genade, in den afgrond van Gods goedertierenheden, in den Oceaan van Gods eeuwige liefde. En niet maar alleen in woorden en in grote trekken, maar tot in de kleinste bijzonderheden en in de volle werkelijkheid, teekent zich Goddelijk schoon na Goddelijk schoon voor uw bewonderend oog af. Een Goddelijk schoon van eeuwige ontferming, waarvoor de woorden u ontbreken, waarvan ge slechts stamelen en lispelen kunt. Maar uw ziel drinkt het in, en bij het Licht dat u omstraalt, kent ge en doorziet ge 't met een klaarheid, die u opheft in heilige verrukking.

Ge kunt dit ook zoo uitdrukken, dat in Christus de volheid van de Goddelijke genade en van het Goddelijk leven is, maar dat eerst bij het Licht van den Heiligen Geest uw zielsog bekwameld wordt, om den overvloedigen rijkdom in Christus te ontdekken; zoodat ge zeggen kunt, dat het Licht van Christus eerst bij het Licht van den Heiligen Geest voor ons opgaat.

Maar toch, als de psalmist het uitdrukt: "Alleen in uw Licht zien we het Licht," dan ligt hierin nog iets meer en nog iets vollers. Christus is en blijft Middelaar. Middelaar om u tot den Vader te brengen. Om u in te leiden in de zielsgemeenschap met God Drieëinig. En daarna eerst komt de onmiddellijke, de rechtstreekse bestraling met het eenwige Licht. Eerst dan wordt het niet alleen de geur van de bloem der genade indrinken, maar ook die bloemen en het wonderde schoon, de pracht van de lichte in al haar vormen en lijnen, in al haar kleuren en tinten met uw zielsog genieten.

En zoo nu is het met het Licht van Gods geestelijke schepping. Dan zijt ge niet maar uit den dood in het leven overgegaan, maar ge ziet 't leven, ge doorglukt zijn heerlijkheid, ge geniet in de glans van het genadekristal. En het wordt dan ook uw roemtaal: "De duisternis is voorbijgegaan, en het waarachtige Licht schijnt nu".

Amsterdam, 19 April 1907.

De vergadering van de Vereniging tot Christelijke verzorging van Krankzinnigen te Zwolle, heeft onder de uitnemende leiding van Prof. Lindeboom een uitstekend verloop gehad.

Er was wel eenige oppositie van Hervormde zijde tegen het voorstel om, in verband met de Vrije Universiteit, een leerstoel voor de psychiatrie op te richten, omdat "de Vrije Universiteit een kerkelijke vereniging was, die aan de Gereformeerde kerken toebehoorde," maar Prof. Lindeboom merkte snedig op, dat hiervan niets waar was, en het juist een zijner grieven tegen de Vrije Universiteit was, dat ze haar zelfstandig karakter tegenover de Gereformeerde kerken nooit had verloor.

Het voorstel van het bestuur ging er dan ook met op één na algemeene stemmen door. Prof. Lindeboom plette met gloed en

bezieling vóór het plan. Er zat vuur in zijn woord en hij sleepte de vergadering mede. Zoo is de eerste stap gezet op een weg, die tot verwezenlijking van een der schoonste idealen leiden kan.

We zijn Prof. Lindeboom dankbaar voor zijn welsprekend pleidooi. Juist omdat we de bezwaren kennen, die bij hem tegen de Vrije Universiteit bestaan, waardeeren we het dubbel, dat hij op dit punt zoo kloek voor haar in 't krijt trad. Dat geeft hoop op een samenwerking in de toekomst, die niet alleen voor de Vrije Universiteit, maar voor heel de Christelijke wetenschap niet anders dan gesegende vruchten afwerpen kan.

We hopen nu spoedig nadere berichten te ontvangen van de Vrije Universiteit omtrent de uitvoering van dit plan. Voor haar is het wel van hoog belang, dat een zoo machtige en invloedrijke vereniging, als de "Vereniging voor Christelijke verzorging van Krankzinnigen," zich met haar verbonden heeft, om voor de opleiding onzer medici te zorgen. Met dien steun en bovenal met de hulp Gods, kan thans een aanvang gemaakt worden met de oprichting van een leerstoel in de psychiatrie. En is deze eerste leerstoel er, dan zal de stuwkracht van het leven vanzelf wel tot uitbreiding dwingen. Een Christelijke medische faculteit moet er komen vroeg of laat. Daar roept ons Christen-volk om. Dat eischt ons Christelijk beginsel. Dat legt Gods Woord als heilige verplichting ons op de schouder. En de inzet te Zwolle is zoo schoon geweest, dat we niet twijfelen, al schijnt het ten hemel gereikt, of de Christelijke medische faculteit komt er.

Voor wie gelooft, zijn alle dingen mogelijk.

Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman zendt ons nog het volgende schrijven toe:

Aan de redactie van De Heraut.

Geachte Redactie!

U dank seggende voor de goedertelinge overneming in uw kolommen van mijne veel besproken Uniere, veroorloof ik mij, in verband met het door u gezet verlangen naar de publicatie mijner Uniere, u mee te deelen, dat ik, vóór het uitspreken mijner rede een voor het Uniejaarverslag bestemd verslag daarvan aan den Secretaris heb ter hand gesteld, ten einde hem het samenstellen van zijn verslag te vergemakkelijken. Ik noodig hier opvallend den Secretaris uit, daarin geen verandering te brengen. Het volgende jaar zal dan het verslag met het mijne in De Nederlander kunnen worden vergeleken. — Thans reeds wensch ik den belangstellenden mee te deelen, dat in dat verslag niet anders zal te vinden zijn dan in het laatst bedoelde. Hoewel, door mededeeling van een gedeelte van mijn verslag, dat van De Standaard genoegen is aangevuld, om te bewijzen dat mijn gansche betoog steunde op het onderscheid tusschen een altijd en overal gerechtsende school voor allen (een instelling) en een lagere school door een groep belangstellenden ten eigen gebruik opgericht, en dat particulieren wel voor dit laatste, niet voor het eerste kunnen zorgen, — een verschil dat in het Uniejaarverslag en diensteengevolge in uw blad niet tot zijn recht komt, waardoor mijn betoog een geheel ander strekking verkrijgt dan bedoeld werd — moet ik mij toch veroorloven de belangstellenden te verwijzen naar het verslag in De Nederlander van 4 April in zijn geheel. Wanneer iemand over een omvangrijk vraagstuk een vol uur achtereen een betoog houdt, dan is het wel te begrijpen, dat een verslag van 2 kolommen druks reeds zeer namegeperst moet zijn, en is het niet te veel geveerd, wanneer men op zijn minst kennisgeving van zoo'n verslag in zijn geheel verlangt, alvorens te worden aangevallen of veroordeeld. Ter oork door u verlangde "verdriving van nevelen" zouden ook de door uw redactie weg gelaten stukken meewerken.

Met achting,

Uw Dr.

's Hage, 13 April. A. F. SAVORNIN LOHMAN.

De heer Lohman moge het ons niet cuvel duiden, wanneer we het volledig verslag van zijn rede, dat meer dan twee kolommen druks beslaat, niet overnemen. We meenden te kunnen volstaan met die gedeelten, die noodig waren om onze lezers te laten zien, in hoeverre door ons het gevoelen van den heer Lohman al of niet juist was weergegeven.

Oas verlangen naar de publicatie der Uniere in haar geheel, is niet voortgekomen, gelijk de heer Lohman schijnt te veronderstellen, uit twijfel of zijn eigen verslag wel geheel juist was, maar omdat, na de lezing van dat verslag, ons over verschillende vragen niet genoeg licht is opgegaan. Wanneer de heer Lohman b.v. zegt, dat de volksschool niet van de ouders kan uitgaan, omdat zij geen verstand van het onderwijs hebben, en niet in staat zijn toezicht op het onderwijs te houden, dan schijnen deze bezwaren niet alleen ten opzichte van de volksschool, maar evenzeer ten opzichte van de particuliere scholen te drukken. En toch verklaarde de heer Lohman, dat de ouders wel in staat zijn, particuliere scholen in stand te houden. Deze tegenstrijdigheid wordt niet uit den weg genomen door de opmerking, dat de volksschool een instelling moet zijn, die altijd, overal en voor allen gereed staat, want de vraag of de ouders al of niet verstand hebben van het onderwijs, en in staat zijn op het onderwijs toezicht te houden, heeft o. i. met de onderscheiding van openbare of particuliere school weinig te maken. Wie de ouders op dat punt onbevoegd verklaart ten opzichte van de ééne school, moet ze ook onbevoegd verklaren ten opzichte van de andere school.

Zoo zouden er meer vragen te doen zijn, maar we wenschen het debat op het oogblik niet voort te zetten. Oas hoofdbeginsel blijft, dat de gemeentebesturen vooral in onze groote steden ons geen den minsten waarborg bieden, dat deze volksschool een werkelijk christelijk karakter zal dragen. Men zal de volksschool splitsen in een

roomsche en protestantsche school, en de protestantsche school zal met een gebed beginnen en er zal een bijbelsch verhaal verteld worden, maar het christelijk karakter van het gehele onderwijs zal gemist worden. En deze gemeenteschool niet een christelijk vernis zal de groote menigte der ouders tevreden stellen en daardoor met haar verwaterd christendom nog gevaarlijker zijn dan de neutrale school.

Genadeverbond en zelfonderzoek.

XXVI.

Krasser tegenspraak is wel nauwelijks denkbaar dan tusschen de beide adviezen van Calvijn, die we een vorig maal mededeelden. Aan Farel schreef Calvijn, dat alleen kinderen van Gereformeerde ouders mochten gedoopt worden en omdit hij daarom den doop van een kind uit roomsche ouders geboren. Aan John Knox, die beswaar maakte om kinderen van Roomsche ouders te doopen, schreef Calvijn, juist omgekeerd, dat zulke kinderen wel recht hadden op den doop, daar het verbond Gods tot in het duizendste geslacht doorgaat en de zonde der ouders of voorouders de lijn des verbonds niet afbreekt. En nog zonderling is, dat Calvijn dit laatste gevoelen niet alleen in 1559 tegenover John Knox verdedigd heeft, maar evengoed in zijn Aanhangsel bij het Interim, negen jaar vroeger verschenen.

Toch kan bij een man als Calvijn, die steeds zoo helder logisch dacht en zoo getrouw bleef vasthouden aan hetgeen hij eenmaal uit de Schrift als waarheid had leeren kennen, kwalijk worden aangenomen, dat hij op een zoo cardinaal punt binnen enkele jaren driemaal van overtuiging zou veranderd zijn.

Bedet men de genoemde adviezen nauwelijks, dan blijkt het verschil volstrekt niet zoo principieel te zijn, als men op den schijn afgaande zou oordeelen. En de verzoening tusschen beide is dan ook niet zoo moeilijk te vinden, als men maar in het oog houdt de geheel verschillende kerkelijke toestanden, waarin Farel en Knox leefden.

John Knox was in 1559 — dus in hetzelfde jaar, waarin Calvijn hem dit advies gaf — door enkele der Reformatie gunstig gezinde Lords naar Schotland geroepen om daar de reformatie der kerk ter hand te nemen. Een der belangrijkste vragen, waarvoor Knox stond, was, hoe men handelen zou met ouders, die wel nog niet geheel met het roomsche bijgeloof gebroken hadden, maar toch hun kinderen in de Gereformeerde Kerk wilden laten doopen. Knox zelf neigde er blijkbaar toe, om aan zulke ouders den doop binner kinderen te weigeren; hij zag in die ouders niets dan „afgodendienaars", die buiten het verbond der genade stonden en wier kinderen daarom geen recht hadden op den doop. Tegenover die al te gestrengte opvatting van het Genadeverbond heeft Calvijn terecht geïntereerd. Hij hield vast aan de grondgedachte der Reformatie, dat er niet een nieuwe christelijke kerk mocht gesticht worden, maar dat de bestaande kerk tot hervorming moest worden gebracht. De radicale beschouwing van sommigen, alsof de Roomsche Kerk niet anders was dan een anti-christelijke macht, zoodat de Kerk van Christus eigenlijk eenewan van de aarde verdrongen was geweest, heeft Calvijn nooit gedeeld. In de Roomsche Kerk zag hij wel een verbasterde, een gedeformeerde Kerk, maar een schiedbrief had God haar nog niet gegeven; of wil men liever, in de Roomsche Kerk maakte Calvijn onderscheid tusschen de superstities en misstanden van het pausdom en de christelijke kerk, die onder die misbruiken nog was blijven voortbestaan. Vandaar dat Calvijn dan ook de ambten in de Roomsche Kerk niet als schijn-ambten beschouwde, maar volhield, dat de ambtsdragers, zelfs de bisschoppen, wel degelijk een Goddelijke roeping hadden, maar een roeping die alleen dan werd nageleefd, wanneer zulk een ambtsdrager zijn ambt vervulde naar de eischen van Gods Woord. En dit is ook de reden waarom Calvijn het recht van de Roomsche ouders op den doop hunner kinderen verdedigen kon. Ook in de Roomsche Kerk bleef nog het Genadeverbond doorwerken; de doop, daar bediend, was trots alle superstities, toch een christelijke doop; en de kinderen uit zulke gedoopte ouders geboren, moesten nog beschouwd worden als „kinderen van geloovige ouders", ook al waren die ouders niet „geloovigen" in den zin van Gereformeerden.

Zoo zal het duidelijk zijn, waarom Calvijn in dit schrijven aan Knox er zich op beroepen kon, dat het Genadeverbond niet een geslacht omvat, maar zich uitstrekt over duizend geslachten, en daarom zeggen kon, dat al waren de vader en moeder geen „heiligen", men dan terug moest gaan tot een vroeger geslacht. Natuurlijk heeft Calvijn dit niet bedoeld in dien zin, alsof trots openlijk ongeloof en hegeelen afval van God, bij de ouders het Genadeverbond toch bleef doorgaan. Calvijn maakte er uitdrukkelijk de beperking bij: „wanneer het Christendom niet geheel was te loor gegaan of uitgesluischt". En ook de Kerk van Genève waakte tegen misbruik van dezen regel door te schrijven, dat men „daarom nog niet overhoop allerlei kinderen, die men ten doop aanbiedt, ontvangen mag, onder het deukel dat de voorouders daarvan van over duizend jaar geleden Christenen geweest zijn". De bedoeling was alleen, gelijk dit zelfde advies het zoo duidelijk zegt, dat „wanneer God zijn vervallen Kerk in een land wilde oprichten, dat men dan, al waren vele lieden nog niet zoo haastig gereformeerd, hun kinderen (die aan de Kerk toekomen) daarom van den doop niet moest buitensluiten".

Hieruit volgt, dat in die landen zooda Schotland, waar de reformatie pas ter hand genomen werd, de kinderen van roomsche ouders konden gedoopt worden. Men had daar een overgangstoestand. De reformatie was voor heel de Kerk bedoeld; men mocht daarom niet beginnen met buiten te sluiten, wat zichzelf niet buitensloot.

Tegenover allen, die niet heilist vijandig tegenover de reformatie stonden, moest toegevendheid gebruikt worden. Uit het feit nu, dat zulke ouders voor hun kinderen den doop in de Gereformeerde Kerk begeerden, bleek, dat ze niet geheel afkeerig waren van de Gereformeerde religie. Al mochten ze uit menschevrees of uit gewoonte zelf nog bij de Roomsche Kerk blijven, ze begeerden dan toch voor hun kinderen een opvoeding in de zuivere religie. En wanneer zulke ouders aan bekende doopgetuigen, die wel lid waren van de Gereformeerde Kerk, de macht gaven om hun kinderen in de Gereformeerde religie op te voeden, dan oordeelde Calvijn, dat onder die omstandigheid de doop ook aan zulke kinderen mocht bediend worden. Aan den eisch van bekende en geautoriseerde doopgetuigen hield Calvijn echter onverbuigzaam vast. Dat was de conditio sine qua non voor den doop. Men kon in zulke overgangstoestanden desnoeds geduld oefenen tegenover zwakke ouders, maar dan moest ook vast staan, dat het te doopen kind in de Gereformeerde religie zou worden opgevoed. Indien de afdoende waarborg daarvoor ontbrak, zou de doop onheilighd worden en mocht zulk een kind niet worden gedoopt.

Zoo zal het duidelijk zijn, dat dit advies van Calvijn alleen gold voor de exceptie-nuele omstandigheden, waarin de eerste reformatoren verkeerden. Wat Calvijn hier aanriedt, was niet de gewone en blijvende regel, die voor de Kerk te gelden had in normale omstandigheden, maar was een overgangsmaatregel, welke in die gansch verwarde toestanden tijdelijk moest worden toegepast. Calvijn haastte zich dan ook, aan het slot van dit advies aan John Knox te schrijven, dat zoodra de kerk behoorlijk gereconstitueerd was en daardoor de scheidslijn tusschen wie roomsch wilde blijven en wie met de reformatie wilde meegaan, voldoende getrokken was, deze toegevendheid moest ophouden en de Kerk alleen zulke kinderen te doopen had, wier ouders zelf als doopgetuigen konden optreden: „Voeg hieraan toe, zoo zegt hij, dat op een andere wijze moet gehandeld worden in een kerk, die pas weer begint te herleven, dan in een kerk, die op de rechte wijze is gevormd en samengesteld. Want zoolang als de kerk wordt bijeenverzameld uit hare verschrikkelijke verstrooiing, moet het recht op den doop, dat door een lange reeks van geslachten tot onzen tijd toe stand heeft gehouden, nog wel erkend worden, maar in het vervolg van tijd moet de losbandigheid, die binnegeslopen is, worden verbeterd en de ouders moeten genoodzaakt worden, dat ze zelf hun kinderen ten doop aanbieden en de eerste doopgetuigen zijn". (t. XVII p. 667.)

En zoo zal ook duidelijk zijn, waarom Calvijn aan Farel een geheel ander advies gaf en geven moest. Farel leefde in Zwitserland, waar de reformatie reeds een kwart eeuw geleden tot stand was gekomen en de Overheid met kracht die reformatie had gesteund en doorgevoerd. Er was een geslacht voorbijgegaan, sinds de eerste prediking van het evangelie was gebracht ge worden; het zuivere licht van Gods Woord was doorgedrongen in alle steden en dorpen; de macht der Roomsche kerk was feitelijk hier te niet gedaan. Van een overgangstoestand was hier geen sprake meer. Wie misdien in een Protestantisch land nog Roomsch bleef of, nog erger, na gereformeerd te zijn geweest, weer tot de Roomsche kerk terugviel, kon niet meer gescht worden tot de onbeslist of twijfelzake te behooren. Vandaar dat Calvijn evenals zijn ambtgenooten zoo beslist aan Farel schreef, dat in zulk een geval alleen kinderen gedoopt mochten worden van ouders, die tot de gemeenschap der Gereformeerde Kerk behoorden, en daarom de doop aan kinderen van Roomsche ouders niet mocht worden toegestaan.

We hebben deze historische quaestie, die betrekkelijk alleen voor die dagen belang heeft, zoo breedvoerig uiteengeset, omdat de voorstanders der volksschool zich bij voorkeur op het advies van Calvijn aan John Knox beroepen en meenen dat daardoor de dooppraktijk in de Hervormde Kerk gedeikt wordt. Men zal thans zien, waarom dit niet juist is en zeker niemand sterker dan Calvijn die dooppraktijk veroordeeld zou hebben. Een doop aan kinderen uit geslachten, die geheel met het Christendom hebben gebroken; een doop waarbij elke waarborg voor een behoorlijke Christelijke opvoeding ontbreekt; zulk een doop is niet in overeenstemming, maar lijnrecht in strijd met Calvijn's gevoelen.

In de dagen onzer vaders, dat vergeet men te veel, was er wel een tegenstelling tusschen de ware en de valsche kerk, maar het Christendom beheerschte nog de volkeren. Zelfs een man als Servet, die wegens Gods-lastering ter dood veroordeeld werd, riep stervende nog den naam van Jezus aan. Van een openlijk verwerpen van Gods Woord, een loochenen van Christus' bovennatuurlijke geboorte en opstanding, was toen geen sprake. De geslachten, die de gemoeideren verdeelden, lagen nog binnen de grens der christelijke religie.

Daarom zijn de adviezen over den doop, destijds gegeven, nooit toepasselijk te maken op de toestanden in onze volkskerken, waar men duizenden aantrekt, die nooit een kerk meer bezoeken, bij wie aan Gods nauwelijks meer gedacht wordt, die voor het Christendom niets meer over hebben. En wanneer de Kerk dan toch de kinderen derzulk doopt uit gewoonte of sleur, dan wordt daar-

door het verbond Gods steeds meer ontheilighd en de toorn Gods over de gansche Gemeente gebracht.

Verstaafel.

1. DR. P. J. M. VAN GILS, praecceptor te Rolduc. Een lichte in Italië en Hellas. C. L. van Langen huysen. — Amsterdam. Singel 434. „In den berg Thabor".

DR. VAN GILS is een jonge geleerde, die zijn academische opleiding ontving aan de Gemeentelijke universiteit te Amsterdam en, na daar te zijn gepromoveerd tot doctor in de klassieke letteren, thans doceert aan het katholieke gymnasium te Rolduc.

DR. VAN GILS heeft veel gereisd. Meermalen Italië bereikt, meer dan eens te Rome verbleef, en in de lente van 1903 is hem het geluk overkomen, wat een docent aan onze bijzondere of openbare gymnasia maar zelden te beurt valt, een studiereis in Italië en Hellas te maken.

Van deze studiereis geeft hij in zijn boek verslag.

Van de tien hoofdstukken zijn de eerste vijf aan Italië, de laatste vijf aan Hellas gewijd. Van Holland tot Florence. — Florence. — Op Feest- en Treurdagen te Rome. — Napels en Pompeji. — Sicilië — zijn de onderwerpen, die in de eerste vijf hoofdstukken worden behandeld. De laatste vijf hoofdstukken zijn gewijd aan de Griekse Eilanden — zijn de onderwerpen, die in de andere helft van het boek worden behandeld.

Wie in de klassieke wereld, dat is in de wereld van Griekenland en Italië belangheeft, wie zijn belangstelling uitstrekt ook tot het Italië en Hellas van de latere tijden en van onze dagen, zal deze reisbeschrijving van onze landgenoot, na aandachtige lezing, zeker niet geheel onbevredigd uit de handen leggen.

En niet alleen de klassieke philoloog van professie, maar ook de christen, die weet, dat naast Israël de Grieken zijn geestelijke voorouders zijn, stelt in de oude wereld belang. Athene, Korinthe — ook voor hen, onder de christenen, die niet tot die geleerden behooren, zijn 't geen onbekende namen. Onder de gereformeerden, die als maar weinig christenen paaismagers en bijbellezers zijn, weet zelfs een handwerkerman en een boerenarbeider van die steden als van de plaatsen waar het jonge christendom zijn intree in de wereld deed.

Ik stel mij voor, dat ook degenen met belangstelling zouden lezen als van Gils verhaalt: „Moderne Korinthe is een dorp van zeer groote uitgestrektheid: tusschen de leemte herten en poore herten liggen groote ruinen". Dat ook zij het zouden verstaan wanneer hij een bladzijde verder schrijft: „Met hoevel geestdrift las ik te Korinthe het tertiende hoofdstuk der Handelingen, waar ons Paulus' verblijf ter plaatse, zijn glorieus apostolische ijver, zijn verschijnen voor den rechtstoel van den landvoogd Gallio, zijn rusteloze handarbeid worden verhaald".

Toch is deze Lente in Italië en Hellas in waar zeer betrekkelijken zin een populair boek, een boek voor het volk.

Zeker, de kennis van den vakgeleerde, ook al kent hij Italië en Hellas niet uit eigen aanschouwing, zal er maar op enkele punten door worden verrijkt.

Wie daarentegen van de wereld der antiken nog maar weinig weet, zal er veel uit te weten kunnen komen wat voor hem nieuw is.

„Wil mij echter voorkomen, dat het boek onder dit genus van lezers maar bij een enkel soort zal pakken.

DR. V. GILS toch is te veel geleerd en te weinig artist om zoo te schrijven, dat door zijn overvloedige plasticiteit zijn lezer niet los van hem kan komen.

Of laat ik mij voorzichtig uitdrukken, de rijkdom van stof heeft aan den kunstvorm van het boek, naar ik meen, schade gedaan.

Wat het christenhat goed doet, is de innige vroomheid van dezen auteur, van dezen roomschen priester, die zijn geloofsvertrouwen niet onder stoelen en banken steekt. Het stemt u sympathiek om in een boek uit onzen tijd, een geleerd man ook voor zijn christendom, al verschilt het van het uwe, te zien uitkomen.

Maar toch vergeet dit niet het gemis aan wat ik zou willen noemen aanschouwelijkheid, uitbeelding.

Deze schrijver doceert, maar schildert niet op zelfs de enkele kiekjes tusschen den tekst, waarmee het werk verlicht is, kunnen het gemis aan het „voor de oogen geschilderd zijn", niet verhelpen.

Alleen dat soort lezers onder het door mij hierboven genoemde genus die het niet te doen is om te genieten, maar om te leeren, zal de eenvoudige toebereide, maar solide geesteswijs, die DR. V. GILS hier biedt, verorberen.

2. DR. H. BAVINCK. DE OFFERANDE DER LIEFDE. Vijfde herzien en vermeerderde druk. J. C. de Meidt. 's Gravenhage.

Wanneer een boek ten onzent in zoo korten tijd als deze overdenkingen voor en na de toelating tot het heilige Aandmaal, vijf drukken beleefd, dan is dat een evident bewijs, dat het een gewild boek is.

En wie dan den inhoud van dit werk, waarvan de titel ontleend werd aan Hebr. 13:15, kent, begrijpt ook waarom het, althans in onze kringen, zoo gewild is.

Het is een echt gereformeerd boek, dat aan klare en duidelijke uiteenzetting teedere innigheid paart.

Een boek dat heel uw ziel toesprekt. In een 12-tal hoofdstukken wordt behandeld van den grondslag der belijdenis; de opvoeding tot de belijdenis; het richtmoer, het wezen, den inhoud, de verscheidenheid, de eigenaardigheid der belijdenis; den plicht tot belijdenis; den tegenstand der belijdenis; de kracht der belijdenis; het leven en den triomf der belijdenis.

In dezen vijftien druk werd de stof, die bij de vorige uitgaven in het tweede hoofdstuk verlat was, eenigzins breder uitgewerkt en daarom over twee hoofdstukken verdeeld.

Voor ieder avondmaalsgang, maar inzonderheid voor hen, die pas tot „Heeren Diner" zijn toegelaten, is het een opbouwende boek.

Allereerst om zijn inhoud, maar ook om zijn niet al te duren prijs — een halven gulden — is het bijzonder geschikt om door kerkeraaden aan leden der kerk te worden aangeboden, die voor het eerst ten avondmaal gaan.

3. DR. S. D. VAN VEEN. De Christelijke kerk en de machthebbers der wereld. Uitgave van G. J. A. Ruys. Utrecht. 1907.

De RDE uitgesproken door Dr. Van Veen, als rector-magnificus, bij gelegenheid van den 27sten Dies Natalis der Utrechtsche hoogeschool op 22 Maart 1907.

PROF. VAN GILS ik hier o weegt zich ook terrein: de kerk Wat in den 1 ten gevolge va wet op de sche die zoo als de opmerkt, „zoo staat en godsdie munt" schrijft l meer aan God. Op grond v historie ontleen de slotom: „D haar zelfstandig rooif werd, va niets dan kwaal. Op pag. 35 ons vaderland kerkelijke elien nog is van het lem 1 te onzal heeft willen roo wederrechtelijk die de kerk v haar van den geestelijke richl achtigen bloei t

De

ORGANISATIE

Op het gebied onze vrienden e Croningen stell provincia.

Het Provincia klesvereniging maar ook na de en aan de prop meer dan één kunnen zijn. T Gereformeerde evenmin onbetu dit gewest door tact, waarmede onze beginselen Een becht in i gehouden verg district Groning verbond, geeft in die provincie en samenwerking gemeenschap, d aan ons onder meer vrijheid v in de bladen 1 week, 19 April te Utrecht zwaer School met groote meer namen, dat G daartoe bereid n ling verband zo

Het is zoo, o tige zaak van h was voorbereid, gemaakt.

Iets wat geen nimmer in ons orde gesteld, of hun oordeel on enigving tot Chz iningen in Ne Klein was het.

April 1824 ik Militair Tehuis voor de jeugdige in dat kleine critiek vaardig, alsof het mis at als Prof. Linde de moed niet e slechts in ijer.

te meer in, o toonen, hoeczer En niet — de E bidden en danki

Dit bleek op die de Veremij van Krankzinn voor den 23ten wordt reeds de genicht; de drie Dennaendoer 1 helaas, aan en vinciën en gem met het bestaa te houden; ter de ongelukkige geroemd wordt, werd gesteld. T

ging niet ware niet was gezege ongedachte wijze was het rijk, d in de noodzaak kostbare gesticht van de ongelukk

Ook voor de is het optreden eeniging van 21 Traal doctoren verbonden, voor tie naar den e zelf een behoefte Christen psychi gen? De Rijkz geen waarborg er toe, om h besluiten tot h verband met et psychiatrie en wenschte hoogen voor Hooger / grondslag word

onduidelijk wordt ontwikkeling on arbeid der Vere van Krankzinnig nen bestaan.

Zoo is deze gekomen, wordt gezegd en doe de lalle, spott tegenstanders h het misverstand waaraan zij bloe

Weinu — oc bond weet van al ware het da merkingen, op grood waren — doel, dat het s zijn, Trouwans,